

mill etc.); així continua, sense interrupció (inútil detallar ni exemplificar) fins a Benidorm. Però més al S. reapareix *oncle*, sovint relaxat com *onke*, i això tant en el sentit propi, com en el paper proclític (*l'Onque Canyis*, de Mondóver).

A l'estat lingüístic i social d'on partí aquest ús valencià i cast. vg. se li poden assenyalar fets paral·lels en altres zones romàniques, com els Pirineus gascons: a les valls de Batmala i de Barossa (prop d'Aran) el nom de 'tia' «était autrefois donné par les enfants, précédant le prénom, à toutes les femmes adultes non parentes» (mapa 584, n.); i tant a Barossa com a Arguendès (encara més pròxim a la V. d'Aran) es deia, p. ex. *kukú Pierret* 'oncle Pierre' i *tutú o tatá X* «à tous les vieillards non parents» (això tothom no sols les criatures), mapa 579. La índole social valenciana es prestava a generalitzar-ho molt més que la del Princ. o les Illes.

Té molta extensió per les comarques de Valldigna a Albaïda i d'allí cap al Sud, una forma abreujada *ti* en el paper proclític per al masculí: el *ti Antet* Benifairó de Valldigna, però no és sols davant vocal sinó també en combinació consonàntica: *el Ti Blai* a Simat (*Barranquet del Ti Blai*, després trobarem aquest home i li digueren *el ti Blájo*). Amb aquest caràcter ja molts *ti* des de cap a Sueca, Albaïda etc. A Aiello de Malferit la *Fonteta del Ti Suro* i conversem amb el *Tio Porqueretes*. Pertot és sobretot en designacions de llocs: *Pla del Ti Daniel* Atzúbia; *Horteta del ti Facorro* (i d. *tio Fac*-) i gent anomenada *El Ti Mém*, *el Ti Kalsida*, a Gorga; *Barranquet del Ti Perissó* Llíber, *Penyot del ti Ndréu* Benimeli; *Corral del Ti Sauret* a la Vall d'Ebo; *Barranquet del ti Címo* a Benidorm; a Dénia noto *Tio* sobretot en noms de terrassans (*barranquet de Tio Nap*), però molts de *ti* en la gent de mar: *Moll del Ti Mello*, *Panton del Ti Conxon*, *Portet del Ti Patricio* (també *Tio Pa*-), 1962-3.

Pecliar dels volts de Sueca és l'ús de *So* (< *senyor*) amb aquest caràcter: *el So Nelo* etc. (1962).

El *tio* prefixat ja és sabut que té gran extensió per Aragó i gran part del domini castellà. Que sigui intrusió castellana en el P. Val., no és desenaonat, però de cap manera es pot descartar una creació paral·lela ni una herència mossàrab. No em sembla exacte el que diu Badia de Bielsa, que allí *este tio* vulgui dir simplement 'aquest home'; en tot cas allí vaig notar un ús que no s'apartava del general (1965).

DERIV.: *Tieta* (BDC xvii, 96). *Tiona*. *Tiota*. *Retia*, *retio*.

CPT.: *Tiofresco* (Verdaguer; Coromines, *Presons*, O. C., 873b).

1 La *t*- del fr. mod. *tante* en tot cas no té res a veure amb *tia*, encara que no hi ha acord general sobre el seu mode de formació; p. ex. Terracher (RLiR 1, 447, i *Mél. Visig.*, 1925, 256ss.) pensava que venia de la *-t* de *grant ante* aglutinada; aquesta rebuscada explicació (el paper de la tia-àvia és modest envers la de la germana dels pares), i la d'altres especialistes francesos, perd massa de vista la tendència reduplicativa del parlar infantil, d'ocisiu en aquesta qües-

tió: d'aquí el ross. *tatà*, l'empord. *bava* 'àvia', el barc. *iaia*, id., el ll. vg. TATTA 'pare' en lloc de l'arcaic ATTA: en el prov. valdès s'ha produït amb l'oc. dial. *amda* AMITA una modificació paral·lela a la del fr. mod.: *dando* 'tia' (ZRP h. LIV, 503). — 2 Un paral·lel curiós i no prou clar en el masculí en a-arag. antic: «De illa alia medietate accipimus ex parte de dompno Sancio et de suo *thione*», doc. de 1035-1070, Cartulari de Fanlo (Sa. de Guara), 94. — 3 Car pot ser un fet ocasional i fins recent. A Gaianes van pronunciar primer «Fonteta la *èe kika*» i tot seguit *F. la tja kika*. Al Camp de Mirra «lo de la *èa éima ventúra*» però «Racó del *tio gèróni*»; de la Canyada només tinc nota de «Caseta la *tia Kúra*» (1963).

Tià, V. *tangí* (TEGINAT) *Tiador*, V. *atiar* *Tiadora*, V. *triadora* (TRIAR) *Tiaire*, *tiall*, V. *tió* *Tianada*, V. *tià* (TEGINAT)

TIARA, pres del ll. *tiara*, i aquest, del gr. *τιάρα*. □ 1.ª doc.: 1647.

«Tiara o turbant: *tiara*, *cidaris*», DTo.

Tibaina, V. *tabaina*

TIBAR, origen incert: probablement d'ESTIBAR en el sentit d'«omplir, embotir, reblir, fins a posar tibant, un receptacle», s'extragué *tibar*, en forma paral·lela a l'existència de *tirar* i *estirar*. □ 1.ª doc.: princ. S. xv i probablement 1371.

Podem creure que es tracta del verb *tibar* en les diverses formes de conjugació, *tiba*, *tibe*, *tibi*, donades en el *Torc.* d'Aversó (c. 1390) com a rims en *-iba*, *-ibe*, *-ibi* (§ 970 etc.), i com que ell segueix el model del dicc. de JMarc (a. 1371) el mateix deu ser aquí *tiba* (rimant amb *arriba*, *estiba* etc., lín. 121). De tota manera, figura en JRoig, aplicada a la índole de les dones: «Més que *-l penell* / *les muda -l vent*, / *may llur jahent*, / *nunc*', ha sa *stiba*, / *ne hon fort tiba* / *llur flux voler*, / *mon vell saber* / *ha sdevengut*» (*Spill*, 642), és a dir: el meu coneixement del lloc cap a on tiba o tendeix llur flaca i inconstant voluntat, mai no ha tingut temps d'esdevenir vell (perquè abans ja han canviat de propòsit).

Aquí, doncs, seria verb intransitiu; en un ús més ordinari, de tr., el veiem en: «les cordes de la guitarra deven ésser proporcionades per sonar, e més les val amollar, e fluxar, que rompre per massa *tibar*», *Breviloqui de Joan de Galles* (NCL., p. 142, al qual deu ser idèntic el *Libre de les Quatre Virtuts*, on el DAG. troba la mateixa frase), text no gaire anterior, en tot cas, al *Spill*. Altrement de *tibant* ja hi ha textos de princ. S. xv: «la ballesta té lo arc tort e lo arbrrer dret, e corda *tibant*», StVicentF (*Quar. de 1413*, 131.68); i substantivat, el DAG. reporta «*tivants* de carreta» a Cornellà, 1629. No el va recollir cap dicc. fins a Lacav., que remet a *estirar*, on posa «*estirar alg. c.*, *fer tibar alg. c.* --- *tendere*, *intendere*, *contendere* ---; *estirat*, *lo que tiba*, *tibant*: *tentus*, *intentus*, *tensus*»; id. Belv.¹ *Tibar*, *tibant* i *tibat* sovintegen en els escrRenaix.